Изасланица Луне и Подунавски коњаник

ПОЛИТИКА 06.новембар 1999.године

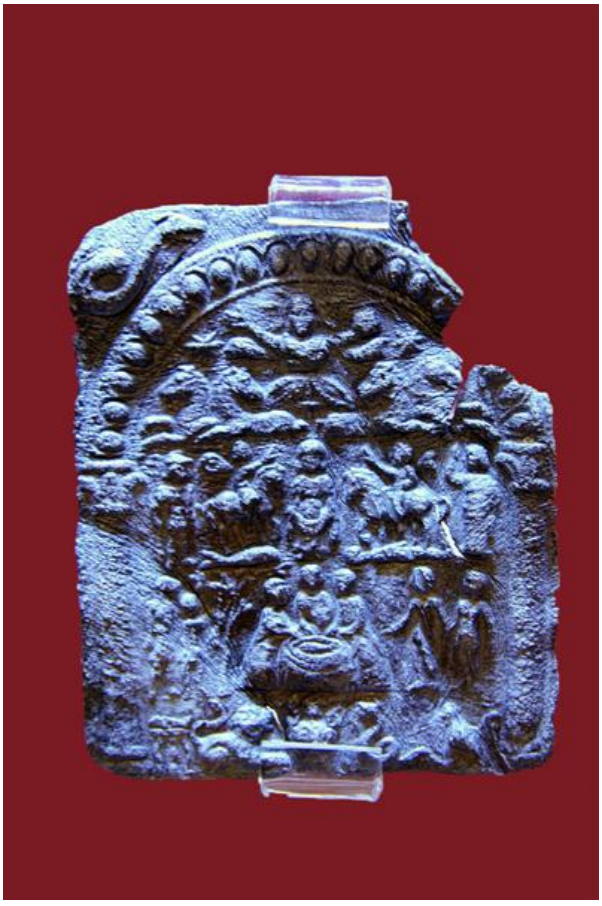

Икона богиње са коњаницима (III век)

Богиња без имена

Као што је Митра био изасланик бога Сола, тако је богиња са икона званих Подунавски коњаници била изасланица Луне, а сви иконографски детаљи упућују на закључак да је она била врховно божанство и да култ, назван по коњаницима, носи сасвим неодговарајуће име

Првих деценија овога века српска археологија се први пут среће са већим бројем икона предхришћанког периода чију ликовну поруку није могла да одгонетне. У Виминацијуму (античко име Пожаревца), Сингидунуму, у Панонији налажене су представе ливене у калупу од бронзе и од олова, одјеци мита чији су јунаци нама данас безимени, а елементи непознати.

Трачки коњаник – рељеф

Анализом ових споменика, у науци познатих под именом Подунавски коњаници, бави се Љубица Зотовић, научни саветник Археолошког института у Београду у пензији и стручњак за оријенталне култове римског периода. Постојао је један примамљив пут којим су кренули њени претходници, а то је успостављање везе између чувеног Трачког коњаника и коњаника на иконама ископаним на тлу Србије (римске Мезије). Лубица Зотовић је у свом чланку „Култ лунарне богиње или култ подунавских коњаника", објављеном у последњем броју „Старинара" на енглеском језику (XLIX/1988, издање Археолошког института у Београду) и представљеном широј европској научној јавности, аргументовано износи тезу да су спорне иконе доказ масовног обожавања изасланице Луне непознатог имена.

Мистерије Митриног култа

- Реч је о минијатурним иконама које су се јавиле у другом веку, врхунац употребе доживеле у трећем, а постепено опадање у четвртом веку наше ере. То је време снажног утицаја култа персијског бога Митре, соларног божанства чији су поклоници живели и на овим просторима – објашњава Милица Зотовић у разговору за „Политику" и додаје:

- Митраизам је био врста паганског монотеизма који се супростављао хришћанству до позног четвртог века. Али, у мистерије Митриног култа били су посвећени само мушкарци. Познато је, међутим, да су жене носиоци верског живота у једној заједници и то ме је навело на закључак да је вероватно постојало неко божанство комплементарно са Митром у чије су мистерије могле да буду укључене и жене тога времена. Нови споменици из Виминацијума охрабрили су ме на овај начин.

Митра - Британски музеј

У средишњем делу ових икона увек је представљена богиња, а са њене обе стране је по један коњаник који је поздравља подигнутом руком или обредним пехаром. На неким споменицима су ови коњаници урађени у већим димензијама од богиње, што је навело раније истраживаче да им придају већи значај од онога који им стварно у овом култу припада. Али, димензије не умањују значај чињенице да је богиња увек у средишту ликовне представе и да су много бројнији споменици на којима су ликови у међусобно складним односима.

Месечев срп и звезда

Занимљиво је да богиња нема никаквих атрибута, детаља на одећи или симбола који би олакшали њено именовање. На неким иконама она је обучена у хаљину дугу до чланака. Некад има вео на глави, круну или неку врсту капе. Да је бринула углавном о обнови природе, плодности и аграру говори представа животиње са роговима изнад њене главе. Овако једнолична представа богиње, каже Љубица Зотовић указује на то да је она била врховно божанство за све вернике, били они цивили, војници, жене или мушкарци. На једном броју икона главу богиње уоквирују месечеви српови, а шестокраке звезде, између глава коњаника и њихових пратилаца, недвосмислено упућују на лунарни карактер божанства. Као што је Митра био изасланик бога Сола (Сунца), тако је богиња којој је данас заборављено име била изасланица Луне. Заједничка основа митраизму и овом лунарном култу била је соларна теологија и начин приношења жртве. При дну иконе,испод сцене са богињом и коњаницима, представљен је обред жртвовања овна и увођења нових чланова заједнице у мистерију култа.

Бог Сол и Митра - рељеф - Музеј у Ватикану

Од иконе до иконе изглед коњаника се мења. Некада су одевени у фригијску одећу, некад у војну, негде су представљени наги, са брадом или без браде, са оружјем или без њега. Коњи су им окренути у галопу надесно, а лица у профилу или анфас. Разлике у представа су још један разлог да се коњаници не сматрају главним божанствима култа који до данас по њима носи име.

Богиња Луна

Заборављени мит

Сви иконографски детаљи упућују на закључак да богиња и коњаници нису божанства истог ранга, да је богиња привилегована и поздрављана гестом обожавања, а да су коњаници у потчињеном положају, можда божанства задужена за посвећивање верника у њене мистерије. На жалост, култ лунарне богиње потврђен је само ликовним језиком.

Глава богиње Луне - рељеф

Потврда у споменицима архитектуре још нема. Није откривено ниједно светилиште посвећено изасланици Луне, а за највећи број икона нису познати ни услови налаза. Ових дана почеће нова ископавања у Виминацијуму, можда баш она открију име непознате богиње и нове нити заборављеног мита.

Светлана Марковић-Штрбац